

MONITOR CHIŃSKI

„Monitor chiński” omawia i komentuje aktualną sytuację polityczną, gospodarczą i społeczną w Chińskiej Republice Ludowej oraz chińskie działania w Europie Środkowo-Wschodniej.

DR BARTOSZ KOWALSKI

OŚRODEK SPRAW AZJATYCKICH
UNIWERSYTET ŁÓDZKI

LIPIEC-SIERPIEŃ 2021

CHINY WOBEC NOWEJ SYTUACJI W AFGANISTANIE

Choć Pekin czynił gesty dyplomatyczne wobec Talibów jeszcze przed wycofaniem się USA, to odnalezienie się w nowej rzeczywistości polityczno-gospodarczej w Afganistanie będzie stanowić ogromne wyzwanie. Kluczowe czynniki determinujące zaangażowanie ChRL w Afganistanie będą wynikały z geografii i bezpieczeństwa, a nie potencjału gospodarczego.

I. WYDARZENIA SZCZEBŁA CENTRALNEGO

1 lipca: stulecie Komunistycznej Partii Chin. Rocznicowe przemówienie przewodniczącego Xi Jinpinga było pełne sformułowań odnoszących się do formacyjnego okresu partii, nacechowanych nacjonalistyczną retoryką. „Chiński lud powstał!” mówił Xi, a „czasy w których naród chiński był wyżynany i dręczony przeminęły bezpowrotnie”; hasło „wielkiego odrodzenia narodu chińskiego” padło 26 razy! (zob. komentarz).

5 lipca: Xi Jinping namawia Niemcy i Francję do współpracy w Afryce. Kilka tygodni po ogłoszeniu przez G7 inicjatywy 3BW, Xi Jinping odbył telekonferencję z prezydentem Macronem i kanclerz Merkel, zapraszając ich do stworzenia trzy- lub czterostronnej formuły współpracy z Afryką.

13 lipca: MSZ Niemiec Heiko Mass: Chiny używają szczepionek do celów politycznych. Szef niemieckiej dyplomacji oświadczył, że Chiny i Rosja są bardzo skuteczne w nagłaśnianiu transferów szczepionek, ale Pekin używa też tego narzędzia do osiągnięcia celów politycznych i wywierania nacisków na państwa przyjmujące. Oskarżenia szefa niemieckiej dyplomacji potwierdzają naciski ChRL na Ukrainę. W czerwcu br. rząd w Kijowie wycofał swoje poparcie z oświadczenia krytykującego chińskie represje w Xinjiangu na forum ONZ, wobec groźby wstrzymania przez Pekin wysyłki 500 tys. zamówionych przez Ukrainę szczepionek.

13 lipca: Chiny masowo wykupują ziemię na świecie. W ciągu ostatniej dekady chińskie firmy kupiły lub wydzierżawiły 6,5 mln ha ziemi (obszar wielkością zbliżony do terytorium Litwy) do celów związanych z rolnictwem, gospodarką leśną i górnictwem, przede wszystkim w Azji Południowo-Wschodniej i Afryce.

14 lipca: czy Chiny aktywnie promują swój model rządzenia w Afryce? Szkolenia dla liderów afrykańskich mają trzy główne cele: szerzenie chińskiego modelu politycznego i rozwojowego, rozwój powiązań pomiędzy kadrami partyjnymi KPCh i ich afrykańskimi odpowiednikami, oraz „przystosowanie” afrykańskich urzędników i kadr partyjnych do chińskiej dyplomacji, kultury i oceny historii. Szkolenia stały się również elementem współpracy wielostronnej Chiny-Afryka w formacie FOAC. W jego ramach 2018 roku Pekin obiecał państwom afrykańskim 50 tys. ofert szkoleniowych, oraz 50 tys. stypendiów rządowych i program szkoleń dla 1000 liderów

politycznych. Szkolenia prowadzoną są przez wiele instytucji, m.in. agencję Xinhua, Chińską Akademię Nauk Społecznych i najważniejsze uczelnie. Choć programy te są elementem dyplomacji publicznej, nakierowanej na tworzenie pozytywnego wizerunku Chin, to niekoniecznie przekładają się na chęć naśladowania „chińskiego modelu” przez ich afrykańskich uczestników. Jeśli chodzi o edukację i szkolenia Zachód pozostaje nadal na czele aspiracji Afrykańczyków.

Zdaniem Thierry’ego Pairaulta, chińskie zaangażowanie ekonomiczne w Afryce jest relatywnie niewielkie, a nadrzędny celem wobec tego kontynentu są korzyści polityczne; dzięki politycznemu i gospodarczemu wsparciu dla państw afrykańskich, Chiny tworzą sobie bazę klientelistyczną, która pomoże im w odrodzeniu potęgi państwa.

13 lipca: Japonia ostrzega przed zagrożeniem ze strony ChRL wobec Tajwanu. W tegorocznej „białej księdze” władze w Tokio ostrzegają o rosnącym zagrożeniu wobec Japonii, jakie niesie zaostrażająca się sytuacja wokół Tajwanu; w dokumencie mówi się również o równowadze militarnej pomiędzy ChRL a Tajwanem, która przechyla się na niekorzyść Tajpej. Wcześniej w lipcu premier Taro Aso oświadczył, że Stany Zjednoczone i Japonia powinny razem bronić Tajwanu.

19 lipca: UE wzywa Chin do zaprzestania ataków hakerskich prowadzonych z ich terytorium. Ataki na serwery Microsoft Exchange dotknął zarówno instytucje unijne, jak i państwowe oraz prywatne przedsiębiorstwa. Ataki, których celem jest kradzież danych i szpiegostwo są łączone z grupami powiązanymi z chińskim rządem jak APT40 i APT31.

4 sierpnia: Sinovac zbuduje fabrykę w Chile za 60 mln USD. Chiński gigant farmaceutyczny, produkujący szczepionki przeciwko COVID-19 planuje uruchomić fabrykę i centrum badawcze do początku 2022 roku. Chile zamówiło 60 mln dawek szczepionki Sinovac (na trzy lata), wykorzystawszy dotychczas blisko 20 mln dawek (zaszczepiono ponad 60% społeczeństwa).

5 sierpnia: USA sprzedadzą kolejną partię uzbrojenia Tajwanowi. Transakcja o wartości 750 mln USD, obejmuje głównie 40 haubic M109A6, które mają zwiększyć zdolności obronne Tajwanu. Będzie to pierwsza tego typ transakcja od objęcia prezydentury przez Joe Bidena; w Pekinie z pewnością zostanie odebrana negatywnie. Jednocześnie wśród obywateli amerykańskich odnotowuje się bezprecedensowo wysokie poparcie dla niepodległości (69%) i włączenia Tajwanu do organizacji międzynarodowych (65%), podpisania formalnego sojuszu z Tajwanem (53%) oraz bezpośredniej obrony Tajwanu na wypadek inwazji z ChRL (46%).

11 sierpnia: raport nt. chińskich inwestycji zagranicznych w kontekście praw człowieka. Opracowanie londyńskiego Business & Human Rights Resource Centre wskazuje, że w latach 2013-2020 odnotowano 679 oskarżeń o naruszenia praw człowieka z chińskimi inwestycjami w tle: od własności ziemi, przez zanieczyszczenie środowiska, aż po prawa ludności autochtonicznej. Kontrowersje te związane są przede wszystkim z chińskimi biznesami w państwach rozwijających się (w Afryce, Ameryce Łacińskiej i Azji Południowo-Wschodniej).

11 sierpnia: Chiny finansują projekty w ramach Współpracy Lancang-Mekong-Cooperation (LMC) w Mjanmie. Chiny przekażą rządzącej juncie 6 mln USD na finansowanie projektów rozwojowych w ramach LMC, która jest postrzegana jako przeciwwaga dla Komisji Rzeki Mekong (MRC), która nie objęła Chin i Mjanmy. Ponadto 25 sierpnia uruchomiono połączenie kolejowe dające Chinom dostęp do Oceanu Indyjskiego przez Mjanmę. Planowane jest również otwarcie przygranicznej strefy współpracy gospodarczej w Chinshwehaw (w ramach Pasa i Szlaku), która ma pełnić rolę hubu dla handlu zagranicznego prowincji Junnan.

26 lipca: Chiny zwiększają obecność gospodarczą w Iraku. W ramach 20-letniego kontraktu „inwestycje za ropę” chińscy wykonawcy w Bagdadzie zbudują 90 tys. mieszkań, placówki ochrony zdrowia i zmodernizują system kanalizacyjny; planowana jest również budowa lotniska w czwartym największym irackim mieście Nasirijja. W zamian China Petroleum Engineering and Construction Corporation (CPECC) i PowerChina otrzymały licencje na ekstrakcję ropy i budowę rafinerii w Iraku.

19-22 sierpnia: China-Arab Expo w Yinchuanie (RA Ningxia). Według państwowych mediów w czasie targów podpisano 277 umów o łącznej wartości 24 mld USD.

24 sierpnia: „myśl Xi Jinpinga” w chińskich programach nauczania. Według uzasadnienia ministerstwa edukacji, wprowadzenie zajęć z ideologii przywódcy ChRL na wszystkich szczeblach nauczania ma pomóc uczniom i studentom zbudować marksistowski światopogląd i zaufanie do socjalizmu z chińską charakterystyką. Działania te mają na celu konsolidację kierowniczej roli KPCh wśród różnych segmentów społeczeństwa. Szkoły podstawowe mają się skoncentrować na kultywowaniu miłości do ojczyzny, KPCh i socjalizmu, średnie będą pomagały uczniom w formowaniu (właściwych) ocen i opinii politycznych, a na wyższych szczeblach nauczania nacisk kładziony będzie na zagadnienia teoretyczne.

KOMENTARZ

100 lat Komunistycznej Partii Chin. Pod władzą Xi Jinpinga, partia rządząca Chinami od 1949 roku (powtórnie) sinizuje marksizm-leninizm, wracając do leninowskiego modelu zarządzania partią, państwem i społeczeństwem, ale przy wykorzystaniu nowoczesnych technologii. Zdaniem Stevena Tsanga z SOAS, „największym zagrożeniem dla monopolu władzy KPCh jest sama KPCh”, ponieważ w obecnej sytuacji zryw społeczny lub pucz wojskowy jest mało prawdopodobny. Papierkiem lakmusowym tych decyzji będzie wzrost gospodarczy, którego wysokie wskaźniki są podstawą legitymizacji władzy KPCh.

W pewnym stopniu KPCh stała się zakładniczką własnych sukcesów związanych z czterema dekadami polityki „reform i otwarcia” i wyczerpywaniem się dotychczasowego modelu rozwoju i zasobów, stojąc obecnie przed wyborem: albo dalsza liberalizacja i perspektywa utraty władzy, a być może również spójności państwa, albo – co widać coraz wyraźniej w działaniach KPCh – zwrócenie się do wewnątrz, podsycanie nacjonalizmu (w tym również wobec mniejszości etnicznych, które mają być sinizowane i adaptowane do modelu socjalizmu z chińską

charakterystyką), wprowadzenie kolejnych regulacji kontrolujących społeczeństwo i rynek oraz eskalacja napięć w polityce zagranicznej, przed wszystkim wobec Zachodu.

W tle obchodów rocznicowych pojawiły się interesujące eseje nawołujące do głębszej integracji zachodniej filozofii (marksizmu) z doktryną konfucjańską (autorstwa Yao Yonga). Zwraca również tekst wpływowego politologa Yan Xuetonga, kreślący przyszłość chińskiej polityki zagranicznej w perspektywie rywalizacji z USA i „płynnego” porządku światowego, w którym będzie istnieć wiele organizacji multilateralnych, o częściowo pokrywających się i częściowo sprzecznych interesach, a mniejsze państwa będą na bieżąco decydować czy opowiedzieć się po stronie chińskiej czy amerykańskiej (w odróżnieniu od zimnowojennej rywalizacji blokowej). Warto się również zapoznać z publikacją nt. półwiecza relacji amerykańsko-chińskich widzianych z wewnętrznej perspektywy KPCh, autorstwa Cai Xia. (Szerzej nt. sukcesów i wyzwań stojących przed KPCh posłuchaj podkastów OSA, OSW i SOAS).

Chiny wobec nowej sytuacji w Afganistanie. Choć Pekin czynił gesty dyplomatyczne wobec Talibów jeszcze przed wycofaniem się USA, to odnalezienie się w nowej rzeczywistości polityczno-gospodarczej w Afganistanie będzie stanowić ogromne wyzwanie. Stany Zjednoczone są drugim imperium po ZSRR, które w ciągu czterdziestu lat poniosło porażkę w Afganistanie. Odwrót USA świadczy jednak nie tyle o niemożliwości utrzymania dalszej kontroli w Afganistanie, co zmianie priorytetów w polityce zagranicznej i bezpieczeństwa. Waszyngton całą swoją uwagę polityczną i militarną związaną z Chinami będzie koncentrował w Azji Południowo-Wschodniej i Morzu Południowochińskim, o czym świadczą m.in. rozbudowy ambasad w Tajlandii i Wietnamie, oraz na rozwijaniu relacji z Tajwanem, Japonią i Koreą.

Choć chińska agencja Xinhua drwiła, że wycofanie się wojsk amerykańskich przebiegło mimo wszystko sprawniej niż przekazanie władzy pomiędzy prezydentami Trumpem i Bidenem, a amerykańskie bazy wojskowe i operacje antyterrorystyczne prowadzone bezpośrednio za zachodnią granicą państwa były w ChRL obserwowane z niepokojem, to właśnie USA i ich sojusznicy stabilizowali sytuację w regionie w kontekście islamskiego radykalizmu. Teraz to Chiny będą musiały zadbać o to same, licząc się również z tym, że represyjna polityka w Xinjiangu może zwrócić przeciwko nim islamskich bojowników. Co prawda w lipcu, jeszcze przed wycofaniem się Amerykanów, Wang Yi przyjął delegację Talibów „przydając im nimb legitymizacji”, jednak by zapewnić sobie gwarancje bezpieczeństwa Chiny musiałaby oprzeć się na lokalnych powiązaniach religijnych i etnicznych. Zdaniem eksperta Ma Haiyuna, takich zasobów kulturowych Chinom brakuje.

Z kolei w odniesieniu do szans gospodarczych wyłaniających się przed Chinami w Afganistanie, dostępu do złóż surowców mineralnych i wizji masowych chińskich inwestycji tamże, należy zachować ostrożność. Aby uzyskać wpływ polityczny na Talibów, zaangażowanie ekonomiczne w Afganistanie musiałoby być potężne, co jednak z uwagi na niestabilność regionu wydaje się mało prawdopodobne. Choć Afganistan należy do inicjatywy Pasa i Szlaku, a Pekin chciałaby rozciągnąć na ten kraj korytarz gospodarczy z Pakistanem (CPEC), to szereg inwestycji w ramach CPEC nie może ruszyć z miejsca, a chińscy pracownicy są celem zamachów bombowych, oraz protestów na tle ekonomicznym i środowiskowym, jako miało to miejsce w sierpniu Gwadarze – flagowym projekcie CPEC i Pasa i Szlaku. Kluczowe czynniki determinujące zaangażowanie ChRL w Afganistanie będą więc wynikały z geografii i bezpieczeństwa, a nie potencjału

gospodarczego (co potwierdzają słowa specjalnego wysłannika Chin do Afganistanu Yue Xiaoyonga).

II. CHINY I EUROPA ŚRODKOWO-WSCHODNIA

2 lipca: Litwa chce wspólnego frontu państw UE wobec ChRL. Prezydent Litwy Gitanas Nausėda zwrócił się listownie do przewodniczącego Rady Europejskiej Charlesa Mitchela o zwołanie szczytu 27 przywódców państw europejskich z Xi Jinpingiem w drugiej połowie 2021 roku. Zdaniem Nausėdy potrzebne jest stworzenie mechanizmu relacji z Chinami na najwyższym szczeblu, a format 27+1 powinien stać się ich stałym elementem. Podobny apel do Mitchela wygłosił również szef MSZ Gabrielius Landsbergis, krytykując dominację Niemiec i Francji w określaniu polityki UE wobec ChRL. Jego zdaniem UE potrzebuje wspólnego frontu, a nie prowadzenia relacji w oparciu o formułę bilateralną przez największe państwa (lub w formule „trojki”: Niemcy, Francja, UE), albo 16+1. Według Landsbergisa, to nie zagraniczni partnerzy dzielą UE, to raczej państwa europejskie same tworzą podziały między sobą prowadząc relacje z zewnętrznymi aktorami. Szef dyplomacji Litwy uważa, że formuła 27+1 zapewni państwom UE większą spójność w relacjach z ChRL; wezwał również (ponownie) unijnych członków 16+1 do wystąpienia z formatu, jako dzielącego UE.

5 lipca: polski Maxcom utworzył spółkę w Chinach. Działająca od 20 lat firma utworzyła w Chinach spółkę zależną Maxcom (Shenzhen) Technology, która jest własnością tyskiego producenta m.in. telefonów komórkowych, opasek i smartwatchy, a ostatnio także hulajnóg elektrycznych. Nowo powołana spółka ma zajmować się sprzedażą sprzętu elektronicznego klientom spoza Unii Europejskiej.

7 lipca: rozmowa telefoniczna Xi-Zeman. Przywódca ChRL wyraził uznanie dla prezydenta Zemana za postrzeganie relacji obu państw „w szerszym kontekście i dłuższej perspektywie czasowej”; wyraził również nadzieję, że więcej Czechów będzie postrzegało Chiny i ich rozwój we „właściwy sposób”. Z kolei prezydent Zeman pogratulował rozmówcy stulecia KPCh i zgodził się z jego oceną stosunków dwustronnych, zapewniając, że Czechy chcą odgrywać rolę łącznika pomiędzy Chinami i UE; życzył również Chinom sukcesu w organizacji zimowej olimpiady w Pekinie. Wg kancelarii czeskiego prezydenta, rozmowa odbyła się z inicjatywy strony chińskiej, a Xi Jinping miał w niej stwierdzić, że „uważa Czechy za kluczowego partnera w UE”. Poinformowano również, że Miloš Zeman planuje odwiedzić Chiny w przyszłym roku.

8 lipca: Czarnogóra zmniejszy uzależnienie od chińskiego długu. Po wielu miesiącach zawirowań wokół finansowania zadłużenie związane z budową autostrady Bar-Boljare, władze Czarnogóry porozumiały się z dwoma bankami amerykańskimi i jednym francuskim w sprawie refinansowania chińskiej pożyczki zaciągniętej w Exim Banku; 21 lipca Czarnogóra spłaciła chińskiemu wierzycielowi pierwszą ratę kredytu w wysokości 28 mln EUR. Dzięki umowie hedżingowej władze w Podgoricy zaoszczędziły blisko 4 mln EUR (szerzej na ten temat zob. blog OSA).

8 lipca: praska filia Bank of China przekazuje darowiznę dla poszkodowanych w czasie tornada w Czechach. Nieokreśloną sumę pieniędzy chiński bank przekazał za pośrednictwem czeskiego oddziału Czerwonego Krzyża, który pomaga walce z tragicznymi skutkami

czerwcowego tornada na Morawach. Darowiznę na rzecz dotkniętego katastrofą naturalną regionu przekazał również Tajwan.

9 lipca: władze Budapesztu testują mieszkańców 60+ na COVID-19. Testy są oferowane przede wszystkim starszym mieszkańcom stolicy, u których zauważono spadek odporności, pomimo przyjęcia dwóch dawek szczepionki chińskiego Sinopharmu. Dlatego miasto zwróciło się do władz centralnych o doszczepienie seniorów trzecią dawką. Pod koniec lipca rząd zapowiedział uruchomienie programu szczepień przypominających, które będą dostępne dla chętnych. Również w ChRL, jak ujawnił przedstawiciel koncernu Sinopharm, planowane jest podawanie dawek przypominających, począwszy od osób 60+.

13 lipca: Serbia podpisuje MoU w sprawie budowy fabryki szczepionek Sinopharm. Porozumienie z partnerami z Chin i Zjednoczonych Emiratów Arabskich podpisała premier Ana Brnabić, która określiła budowę fabryki, jako niezwykle ważną dla Serbii, jak i całego regionu Bałkanów Zachodnich, ponieważ zwiększy to dostępność szczepionek „na miejscu”.

14 lipca: dwie serbskie organizacje pozarządowe wnoszą oskarżenie przeciwko chińskiej firmie budowlanej w związku z zanieczyszczeniem środowiska w Serbii Zachodniej (rejon miasta Cacak). Firmę China Communications and Construction (CCCC) wraz z serbskimi urzędnikami pozwano w związku ze szkodami środowiskowymi i zniszczeniem tam, wałów przeciwpowodziowych i instalacji wodnych, które powstały (jak twierdzą oba NGO), ponieważ Chińczycy bez uzyskania odpowiedniej dokumentacji, nielegalnie wydobywali żwir do budowy autostrady nieopodal studni służącej jako alternatywne źródło wody pitnej dla Cacak. To kolejny przypadek, gdy Serbia staje się miejscem „brudnych inwestycji” w ramach Pasa i Szlaku. Zdaniem krytyków, chińskie inwestycje w Serbii cieszą się uprzywilejowaniem władz, które przyspieszają procedury przy ominięciu serbskiego prawa.

15 lipca: wideorozmowa ministra infrastruktury Andrzeja Adamczyka z ministrem transportu ChRL Li Xiaopengiem. Omówiono głównie stan i perspektywy rozwoju transportu kolejowego między Chinami i UE przez suchy port w Małaszewiczach oraz problemy związane z zakłóceniami w połączeniach lotniczych pomiędzy Polską i Chinami w czasie pandemii.

22 lipca: chińskie Shanghai Electric planuje uruchomienie elektrociepłowni gazowej (CHP) w Pančevie. Według informacji serbskiego ministerstwa energii chińska firma przeprowadzi próbny rozruch elektrociepłowni o mocy 200 MW do 1 października br. Budowa CHP została zakontraktowana u chińskiego wykonawcy przez Gazprom w 2018 roku. Koszt inwestycji wynosi 180 mln EUR, z czego większość pokryje Gazprom, który jest głównym udziałowcem (56,15%) serbskiej spółki petrochemicznej NIS.

26 lipca: chiński państwowy konglomerat CITIC pozbywa się udziałów w czeskiej grupie medialnej Médea. CITIC sprzedał swoje 55,8% udziałów w spółce medialnej Médea drugiemu udziałowcowi, czeskiemu oligarsze Jaromírowi Soukupowi za pośrednictwem Rainbow Wisdom Investments. W praktyce oznacza to koniec bezpośredniego zaangażowania ChRL w czeski rynek medialny.

27 lipca: Grupa Boryszew sprzedaje FŁT (dawniej Fabryka Łóżysk Tocznych) chińskiemu Zhejiang XCC. Transakcja za ok. 100 mln PLN dojdzie do skutku po wydaniu zgody przez odpowiednie organy regulacyjne i radę nadzorczą Boryszewa.

29 lipca: bułgarsko-chińsko-tureckie konsorcjum wygrywa przetarg na budowę elektrowni CHP w Sofii. Inwestycja o wartości 149 mln EUR ma zostać sfinansowana ze środków UE i pożyczki z Europejskiego Banku Inwestycyjnego (EIB).

30 lipca: były pracownik Huawei w Polsce Wang Weijing ponownie zatrzymany w związku z oskarżeniami o szpiegostwo. Wang został w czerwcu br. decyzją warszawskiego sądu okręgowego zwolniony z aresztu, w którym przebywał od stycznia 2019 r. Po zaskarżeniu tej decyzji przez prokuraturę sąd zdecydował o ponownym umieszczeniu Wanga w areszcie.

3 sierpnia: koleje słowackie domagają się subsydiów do pociągów cargo na trasie Chiny-Europa. Pomimo że w czasie pandemii transport kolejowy między Chinami i Europą bije rekordowe wyniki, w ub. roku przez Słowację przejechało zaledwie 17 pociągów obsługujących to połączenie, stanowiąc zaledwie 0,14% całego ruchu na tej trasie; 90% obsługują Małaszewicze. Aby zwiększyć konkurencyjność połączenia, słowackie koleje cargo lobbują na rzecz przyznania przez rząd dopłat do pociągów przejeżdżających przez Słowację.

3 sierpnia: chińskie firmy z kontraktem na serbski odcinek kolei Budapeszt-Belgrad. China Civil Engineering i China Railway (11. Biuro) otrzymały kontrakt na prace inżynierskie i budowlane na odcinku Novy Sad-Subotica (108 km), którego ukończenie planowane jest na 2024 rok; wartość kontraktu wynosi 2,4 mld RMB (ponad 370 mln USD).

10 sierpnia: Chiny wycofują ambasadora z Litwy. Jednocześnie chińskie MSZ wystosowało prośbę do władz w Wilnie o odwołanie swojego ambasadora z Pekinu. Decyzję tę ChRL uzasadnia otwarciem przez Litwę biura przedstawicielskiego na Tajwanie, oraz zezwoleniem przez Litwę na otwarcie analogicznego przedstawicielstwa Tajwanu w Wilnie pod nazwą Tajwanu, a nie Tajpej, co jest jakoby sprzeczne z polityką „jednych Chin” (zob. komentarz).

17 sierpnia: polsko-chińskie konsorcjum zbuduje lokomotywy dla PKP Intercity? Do przetargu na dostawę 95 lokomotyw zgłosiło się konsorcjum FPS H. Cegielski wraz z CRRC Datong. Według prezesa zarządu FPS H. Cegielski Krzysztofa Laskowskiego, współpraca będzie dotyczyła budowy, dostawy i serwisu „polskiej lokomotywy” na chińskiej licencji pod roboczą nazwą „Żubr”; rozważana jest produkcja lokomotywy wielosystemowej o prędkości 230 km/h, co „dałoby przewoźnikowi dużą przewagę konkurencyjną na rynku UE i możliwość eksploatacji w planowanej inwestycji CPK”. Do przetargu, którym ma zostać rozstrzygnięty na początku 2022 roku, stanęło również konsorcjum CRRC Zhuzhou i Vossloh.

27 sierpnia: Radosław Sikorski o relacjach europejsko-chińskich na łamach „The Economist”. Były szef polskiego MSZ jest zdania, że USA muszą zaakceptować autonomię UE w relacjach z Chinami. Czy jest to jednak możliwe, dopóki Europa pozostaje pod amerykańskim parasolem bezpieczeństwa?

28 sierpnia: chiński Shandong Hi-speed zbuduje drogę ekspresową Belgrad-Golubac. Według nieoficjalnych informacji koszt budowy trasy o długości 68 km wyniesie 377 mln EUR; inwestycja ma zostać ukończona do 2024 roku.

29 sierpnia: darowizna szczepionek przeciwko COVID-19 dotarła z Czech na Tajwan. Do Tajpej przyleciało 30 tys. dawek szczepionki Moderna podarowanych przez Czechy. Do tej pory na Tajwan dotarło blisko 6 milionów szczepionek z Japonii, USA i Litwy; do grona darczyńców wkrótce dołączy Słowacja.

30 sierpnia: flotę Chipolbroku zasilą statki COSCO? Jak podaje „Portal Morski” powołując się na anonimowe źródło, COSCO planuje przenieść większość statków wielozadaniowych do kontrolowanego przez rządy Chin i Polski przedsiębiorstwa żeglugowego Chipolbrok, specjalizującego się w przewozach breakbulk i project cargo.

KOMENTARZ

Rośnie spór chińsko-litewski wokół Tajwanu: co dalej z 16+1? Opuszczenie formatu przez Litwę, która wzmacnia kontakty instytucjonalne z Tajwanem, choć początkowo bagatelizowane przez chińskie władze i media, stało się zarzewiem konfliktu politycznego i zakończyło się wycofaniem ambasadora ChRL z Wilna. To pierwszy przypadek, gdy władze ChRL zareagowały w ten sposób na otwarcie biura (a nie konsulatu czy ambasady) w Tajpej przez państwo UE. Poparcie dla działań Litwy wyraziła zarówno UE, jak i USA. MSZ Litwy stwierdziło, że z żalem przyjmuje działania ChRL, a korzystając z okazji pragnie podkreślić, że zgodnie z polityką „jednych Chin” Litwa jest zdeterminowana, aby rozwijać wzajemnie korzystne relacje z Tajwanem, podobnie jak czynią to inne państwa UE i świata.

Dziennik „Global Times” nazwawszy Litwę – zgodnie z maoistowskim określeniem – „pachołkami Ameryki” (*Meiguo zougou*), wezwał do surowego ukarania Litwy, a ponadto do podjęcia wspólnych działań „karnych” wraz z Rosją i Białorusią. Ukazanie Litwy miałyby zdaniem „GT” być działaniem prewencyjnym, mającym powstrzymać inne kraje przed podobnym postępowaniem. Zdaniem „redakcji” wspólne działania w podobnych kwestiach powinny stać się nowym probierzem partnerstwa rosyjsko-chińskiego. Taka retoryka jest naturalnie skierowana do wewnątrz, a nawoływanie Rosji do przyłączenia się wobec „antychińskiej krucjaty” w Europie Środkowo-Wschodniej wydaje się mieć jednak wymiar głównie propagandowy.

Pewnych analogii do obecnej sytuacji można się doszukiwać w groźbach Pekinu wobec Pragi wywołanych wizytą marszałka czeskiego Senatu Miloša Vystrčila na Tajwanie we wrześniu 2020 roku. Po upływie roku można stwierdzić, że groźby te nie zmaterializowały się. Wynika to nie tyle z nieskuteczności chińskiej retorsji, co raczej z relatywnie niewielkiego zaangażowania ChRL w czeskiej gospodarce, a co za tym idzie, z braku narzędzi rzeczywistego nacisku na Czechy. Również napięte relacje z Wilnem nie przełożyły się dotąd na retorsje gospodarcze ze strony Pekinu, który groził m.in. wstrzymaniem pociągów cargo przejeżdżających przez Litwę, choć litewscy eksporterzy żywności sygnalizują problemy stwarzane przez chińskie służby fitosanitarne.

Groźby pod adresem Litwy, państwa marginalnego z punktu widzenia politycznych i gospodarczych interesów ChRL, wydają się więc przede wszystkim pełnić funkcję straszaka wobec innych państw Europy Środkowo-Wschodniej, aby zapobiec dalszej erozji formatu 16+1.

Czy Unia Europejska może zaoferować realną alternatywę dla Chin na Bałkanach? Po kilkumiesięcznych zawirowaniach wokół chińskiego kredytu o wartości 1 mld USD na budowę autostrady w Czarnogórze (odcinka Bar-Boljare), rząd w Podgoricy ostatecznie osiągnął porozumienie w kwestii jego refinansowania przez banki amerykańskie i europejskie. Sprawa, która przyciągnęła uwagę obserwatorów na całym świecie, znalazła swój finał w lipcu, a jej

rozwiązanie stanowi efekt zmian zachodzących w polityce wewnętrznej i zagranicznej Czarnogóry.

Przed zaciągnięciem kredytu w chińskim Exim Banku, Czarnogóra dwukrotnie starała się o finansowanie drugiego odcinka inwestycji ze środków Europejskiego Banku Inwestycyjnego, jednak dwa studia wykonalności projektu, przeprowadzone przez zewnętrznych audytorów w 2009 i 2012 roku, nie znalazły finansowego uzasadnienia dla spodziewanego natężenia ruchu na tej trasie. Kredytu (zabezpieczonego pod przejęcie ziemi w przypadku niespłacenia zobowiązań) udzieliły natomiast Chiny, dzięki temu wchodząc w posiadanie jednej czwartej ogólnego zadłużenia bałkańskiego państwa, które w 2017 roku przystąpiło do NATO i jest na drodze akcesji do UE.

Sprawstwo w zakresie refinansowania kredytu należy jednak przypisać nie UE, a Stanom Zjednoczonym, dla których bezpośrednim impulsem do działania mogło być zasygnalizowanie przez Pekin gotowości do odroczenia spłaty kredytu, co pośrednio, zmniejszyłoby szanse na zmianę w polityce wewnętrznej i zagranicznej rządu premiera Krivokapicia. Natomiast milczenie Brukseli może być powodowane obawą, że precedens związany z Czarnogórą, może uruchomić lawinę podobnych wniosków ze strony innych państw bałkańskich aspirujących do członkostwa w UE. Istotnie, wykupienie chińskiego długu przez UE byłoby przejawem niekonsekwencji. Jednak Bruksela nie może oczekiwać zmniejszenia wpływów chińskich w państwach bałkańskich – którym przygląda się z rosnącym niepokojem i określa jako przeszkodę w procesie integracji europejskiej – jeśli nie zaoferuje realnej, finansowej alternatywy wobec Pekinu.

Życzenia Aleksandra Vučića z okazji stulecia KPCh. Przemawiając na zdalnym spotkaniu prezydent Serbii zapewnił Xi Jinpinga o woli utrzymania wielopłaszczyznowej współpracy, opartej na „szczerzej miłości”, którą Serbowie darzą Chiny. Vučić nawiązał również do historycznej ciągłości jako ważnego czynnika w relacjach dwustronnych, mówiąc, że Serbia „pamięta dobrze” sankcje nałożone przez Zachód na Jugosławię w latach 90., i podziękował Chinom za wsparcie dla integralności terytorialnej i suwerenności Serbii. Z drugiej strony obecny na spotkaniu wiceszef rządzącej partii SNS Aleksandar Šapić, stwierdziwszy, że chińskie inwestycje są niezbędne dla serbskiej gospodarki, a Chiny są najważniejszym partnerem Serbii w regionie, dał do zrozumienia, że współpraca z Pekinem będzie lepsza, przy zachowaniu dobrych relacji z pozostałymi potęgami. Tym samym władze Serbii wydają się sygnalizować, że nie są zainteresowane intensyfikacją stosunków z Chinami kosztem relacji z Zachodem i Rosją, a co za tym idzie, po raz kolejny będą próbowały wygrać rywalizację mocarstw do własnych celów.

**OŚRODEK SPRAW
AZJATYCKICH**
Uniwersytet Łódzki

RAPORTY OPINIE DORADZTWO

PIERWSZY W POLSCE UNIWERSYTECKI
THINK-TANK

DORADZTWO POLITYCZNE I BIZNESOWE

ZESPÓŁ Z PRAKTYKĄ W AZJI

www.osa.uni.lodz.pl

